

מילון הראיה

פשוט - (רצון־פשוט° בלשון חכמי־האמת)¹ - בלי שום הרכבה ושום הכרח [עפ"י נ"א ה 18].

קדש - האצילות°, מקור כל ההויה [ח"ר 34].

"פשוט ידיה וקבליה" - ע' שם.

תשובה - "עולה של תשובה" - ע' במדור פסוקים ובטווי חז"ל, עולה של תשובה.

פר (ענינו בקרבנות) - כח המפעל

לי - ("להקריב לי" וכד') - אל הרום־העליון°, לאור־פני־מלך־חיים° [ע"ר א קט].

עץ החיים - מצב המנוחה° הטבעית, (בה היה אדם־הראשון°, בה) היה ראוי לדעת רק את הטוב. הסכמת הדעת שראוי לדבק בהדרכה הטבעית⁴ ולא לעורר יותר מדאי את תשוקותיו [עפ"י ל"ה 40].

"יורו" שנאמר ביחס ל"בין קדש לחל" לעומת "יודעם" שנאמר ביחס ל"בין טמא לטהור"² - לפי שיש הבדל במצב

אמונה - "אמן"⁵ - החפש°, אב° האמונה־העליונה°, השכל המקודש שהוא יסוד החכמה° הקדומה, שמכוחו האמונה נאצלת [עפ"י א"א 128, שם 17, (77)].

"מעשים" - ע' במדור מצוות, הלכות, מנהגים וטעמיהן, הגדרות מבוא, מצוות, מעשה המצוות.

אָמַר - אָמַר ההויה כולה - רוחה הפנימי של ההויה בסודה הכלול בקרבה

עזי פנים³ - הם העומדים בכל דור נגד יסוד התפשטותה של הקדושה־העליונה° ודעת־ד'־בעולם°, הם הם הנפשות הבאות מאותם הדורות, שהיו ראויים להיות לפני מתן־תורה°, אשר קומטו בלא עת, כלומר, אלה שהם בכל מהותם נגד התורה° והשפעת קדושתה בעולם. המשוללים מכל הכרה טהורה° וקדושה°, ומכל עול קדוש וראוי [ע"ר א פ"א, מ"ר 84].
מנגדי התורה, בכל דור ודור [ה' ריט].

תם - תוכן תתם - המערכה° העליונה, מערכת הקודש°, העולה ממעל לכל ערכים מוסריים°, התמימות השלמה, שאין בה דופי פיסוק וקיצוץ מכל ההופעות°, יושר° השכל°, יושר הלב, יושר הרגש, יושר הרוח°, יושר הטבע, יושר הבשר,

1. דעת תבונות ס' קנד.

2. יחזקאל מד כג.

3. אשר קומטו בלא עת - חגיגה יג:יד, ע"ע ר"מ עג, עה. ה' ריט. וע' חסד לאברהם, מעין רביעי, עין יעקב, נהר לב "עמי הארץ הקשים והעזים הם ניצוצות חצונים שפזרה לילית הרשעה בישראל וגם הם עזי פנים בעלי זרוע המצערס ת"ח ועמדו כזרים כנגדם", ושם מעין ששי עין גנים נהר ה, ו, ז. היכל הברכה, דברים דף קעד. אבן שלמה פי"א. לשב"ו, הקדו"ש, שער ו פרק ה, ד"ה אמנם דע.

(ע"ע של"ה, תורה שבכתב, פרשת ואתחנן, ד"ה גם סוד גדול. ובלקוטי תורה לאריו"ל, פר' דברים "הזמזמים הן מבירור חכמה אל מחשב' כד"א אשר זמם ומהם הע"ר וכל מי שיש לו הרהור ומחשבות רעות הוא מהם". אם הבנים שמחה, הקדמה שניה "עיינ עוד בדברי חיים בהשטות לפ' ויקהל שכתב בזה"ל: אך הע"ר, כל חסדים דעבדי לגרמייהו עבדי. כנראה בעליל שהרבנים וחסידים והבע"ב שבדור המה בעוה"ר רובן מע"ר ורוצים לשרור על הצבור וכל מעשיהם רק לגרמי' לקבל כבוד וממון ולכן אין להתחבר עמהם, רק אם עובדים באמת שמוסרים נפשם לד' לא לקבל שום תועלת לעצמם, עכ"ד. והוא מבהיל כל רעיון. וגם רבינו איש אלקים החת"ס בחלק ו בשו"ת ס' נט כתב כיוצא בזה" וכו' ע"ש שסיים: "הם כתבו כך בדורם שהי' באמת עוד דור דעה, מה נאמר בדורנו, ואנן מה נענין בתרייהו". ע"ע שיחות הרצי"ה מועדים ב, שיחה לתשעה באב תשל"ג. מה"ה ח"א פרק ח, המדות - הכנה לקבלת תורה. ושם: "שנאה היא ריקבון נפשי, מחלה". וכן בי' מאמרות לרמ"ע, אכ"ח, חלק א ס' כב: "שדמו בעצמם, אחי יוסף, היותם מספיקים להשלים האות שלו בדגלים ובצבאות ה', ואחר כך יכלו להמיתו ולא ימשך מזה גרעון במחנה שכינה לפי דעתם, והיה זה במדת השלום שהחזיקו בו בינותם בלב שלם ובכחו זה שתפו שכינה עמהם וכו'. אבל כתיב: 'אין שלום לרשעים', שאין שנאת חנם ושלילת השלום מצויה אלא בנשמות פגומות, וכל שכן אם בשכבר כשלו איש באחיו וכו' ותני לא מתו וכו' אלא מזרעו של ערב רב וכו'". ע"ע בפרי הארץ לרמ"מ וויטבסק, מכתבים מהמחבר הק' מאה"ק למדינת רוסיא, סוף המכתב הראשון. ובהיכל הברכה, שמות דף רעו: ושם, דברים דף כט.).

מאורות דתהו - ע' גר"א על תיקונים מז"ח, כז. ד"ה דקב"ה וד"ה ודא, ושם כז: ד"ה השפחות וילדיהן. שער התשובה לרד"ב, מהד' מקור תשל"ב, עמ' 20. ע"ע ש"ק, קובץ ג רפג, רצח"ט.

4. ע' במדור זה, זיהרא עילאה דאדם הראשון.

5. אומן - עפ"י הקדמת ר"י הארוך בר קלוימוס האשכנזי (המיוחסת לראב"ד) לס"י, הנתיב הג'.

יושר ההופעה, יושר ההקשבה [א' כט].

קדושה - מהותה - החשיבות הרוחנית שלפני האדם, ובאה ומאירה לו מלמעלה ממנו [צ"צ קסו].

"בני אדם שהן ערומין בדעת ומשימין עצמן

כבהמה"⁸ - בני אדם שערומים בדעת - הם מושגחים מאד בעצמם, מצד שלמותם הפרטית, ומשימים עצמם כבהמה - מבטלים את עצמם אל הכלל, כאילו לא היתה להם תכלית פרטית כלל [מ"ש קיחט].

בני אדם הקונים בשכלם, ע"י יגיעתם, מדות קדושות, באופן שיהי' להם בזה קנין טבעי, עד שטבעם יטה אותם לטוב, והם דומים בזה לבהמה, שכל פעולתה היא מצד הטבע לבד [עפ"י ע"ר ב קמט].

בני אדם המשוללים נטיות חמריות המשימים עצמם כבהמה, שתהי' להם תשוקה בהמית, כדי להדריכה להיות עבודתם לד' עבודת עבד⁹, במעלת הטבע העליונה שלמעלה מהנס¹⁰ [עפ"י ע"ר ב קמט].

ע' בנספחות, מדור מחקרים, עבד לפני המלך לעומת שר לפני המלך.

בני אדם שקיימו את התורה כולה מאלף ועד תיו⁹

- >האדם שכבר התעלה להכשר השכלתה של תורה, שבא למדה זו שידוע את קונו, ומשיג את החפץ העליון המבוקש בכללותה של תורה, והכח הגנוז המתפרט בפרטיה מאור העליון, הוא משתמש בכל עניני התורה המצות וכונותיהם כשימוש האותיות הכוללים כל הציוריים שבעולם, להביע בהם המון מחשבות ורגשות לאין תכלית. <הדברים בתורה בעצמם ובבשרם, אצלם מאירה אורה של תורה אפילו באור פניהם החיצוני, אצלם עומדת התורה כולה במדרגת אותיות הכוללים כל המבטאים, והמבטאים נולדים מהם חדשים בכל עת ורגע, "כי עדותיך שיחה לי". סידורה של תורה וערכה נערכת אצלם כדרך כלל האותיות, שהם אבות כל מה שמצורף ושעתיד להצרף, כך כל מה שנולד ושיוולד לטובה, לאמת, ליושר ולחכמה, הכל נובע מאורה של תורה, והדרכת מצותיה "למימינים בה"¹⁰, ובכל עת מצטרפים הרעיונות הפזורים לדברים שלמים, המופיעים דברים מלאים לכל ענין וכל חפץ [ע"א ד ה לד].

ע' במדור זה, "תורתם אומנותם".

אהבה לעומת טוב - הטוב הוא בגדר "בכח", כי הוא נקודת

שם טוב⁶ - תואר שם טוב - ההשלמה שפועל על זולתו כפי ערכו [ע"א א ב נג].

אז - במאמרי הראיה 165: "כי אז, דוקא אז, כאשר עוד הפעם כיום צאתינו ממצרים נעמוד על רגלי עצמנו בעצמה הנשמית, להיות דורכים על במתי ארץ בגאון ד' צור ישראל, אז יראו כל העמים צדקנו, ומשפט חירותינו יגלה ויראה על פני כל מלא עולם". ובש"ק, קובץ א תפח: בעלי הפנימיות משתוממים הם בעת שהחיצוניות נושאת את דגלה ברמה בחיים. אבל עליהם לדעת, כי הפנימיות היא אז, רק אז, מנצחת, כשהיא מוצאה לפניו עולם ערוך ומסודר, אברים בריאים, ולב אמיץ, חושים מפותחים, וסדרי יופי, נקיות וטהרה, מוסר נימוסי, ודרך ארץ, ומרץ, ואהבה לחיים ולעולם. אז תוכל הפנימיות לשלוט על ממלכה מלאה אונים". וביחס לחידוש הסנהדרין, עיכובים שבזמנו, בא"ה ב לח: "ישיבה המאוחדת שתהי' מאוגדת ביחד מגדולי רבני אה"ק וגדולי רבני הגולה תהי' האספה הגדולה הזאת נקראת "הרבנות הכוללת", והמובן יהי' הרבנות של כל ישראל, הגוי כולו. ואם חפץ השי"ת בידינו יצליח והכינוס הזה ואיגודו יבוא על נכון, ופעולות לטובה בין לחיזוק מצב התורה בכל עניני הדת, בין לפתרון של השאלות היותר גדולות וכלליות הקשורות בחיי האומה בארץ ובגולה, ובין לתיקון מצב הכלל ביחש החיצוני כלפי האומות, בקשר עם חיזוק ידים של מליצינו ואוהבינו שבהן, בין להפרת עצת רשעי עולם שונאינו ומקטריגינו, בין בנוגע לחיי ישראל בארץ ובין בנוגע לחייו בכל תפוצות הגולה - כשכל אלה הדרכים יעוטרו באיזה מדרגה של הצלחה וכבוד, אז, רק אז, תוכל לעלות על הפרק גם כן שאלה זו של השבת שבותינו בדבר ערכה של הסמיכה ואפשרותה. ורק דוקא לאחר כל המעשים הגדולים אשר ייראו מקיבוצינו וסידורינו, כי אז יוכלו הדברים להיות במדרגה "מידי דקיימא לשאלה"¹¹. אמנם, במקומות רבים בהם משתמש הרב ב"אז", כוונתו "דוקא אז". בשם מו"ר הרב צבי"י טאו.

יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל

חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא,

מכל חיי העולם הזה⁷ - (שעה אחת של) חיים אידיאליים והגונים מקימי רצון הבורא ומגמת הבריאה, יפה היא מכל חיי העולם-הבא כשלעצמם. וקורת רוח מהחיוניות הפנימית האדירה, מהאור והנעם הגדול והנשגב הממלא את ה"טרקלין", יפה מכל חיי העולם הזה כשלעצמם [עפ"י ל"י ב (מהדורת בית אל תשס"ז) שמ].

6. אבות ב ז, ד יג.

7. אבות ד משנה יז. ע"ע א"ק ב תקסז (לז).

8. חולין ה:.

9. שבת נה.

לצלמא⁹, שהוא כח הרע והקלקול שבמציאות שאינו נותן מקום לגדולת ישראל. אבל כיון שרצון השי"ת הוא רק שיהיו ישראל מוכנים קצת ואז השי"ת ינטלם וינשאם אל קדושת המעלה הראויה להם אחרי שימורק¹⁰ עונם¹¹ ויקבלו איזו שלמות להכנה של מעלתם, אע"פ שלא יהיו עדיין מוכנים לגמרי, א"כ תהיה השבירה של הצלם ע"י **אבן די לא בידין** שלא עשו ישראל בידיהם זאת המעלה [מ"ש רעדח].

זיו אלהי - מעוז הזיו האלהי שממעל לכל גבולי עולמים -
הגודל העליון¹² [ע"ר א כ, ועפ"י שם ב עד].
שכינתא¹³ [א"ק ג יט].
זיו¹⁴ אור אלהים - זיו החיים - שכינת אל¹⁵. אור אלהים¹⁶,
הממלא את העולמים¹⁷ כולם

זמן - (לעומת נצח)¹⁸ - ההוה התדירי [ע"ר א סד].

תורה¹⁹ - הוראה, הוראת דרך החיים, המעשיים והרוחניים²⁰, על-פי
הודעת דבר-ד²¹ ומצותו²².

גשמים²³, הבאים מיסוד המים - מורים על עצם ההויה
הגופנית, שְׁקָל הגוף [ע"ר ב קעו].

◇ **תאר מלך** ראוי להאמר מצד הכרתינו את דעת האלהים²⁴
מצד הנבראים כפי ערכינו [ע"א ב חו].

ע"ע אור עליון. ע"ע אור ד²⁵. ¹⁶ ע' במדור שמות כינויים

הטוב האידאלי הפנימית, הטוב האוביקטיבי, - בהבדל מן "מיטיב"
שהוא ביחש לאחרים, שכבר יש עם מה להיטיב, - והאהבה היא
לעומת זה בעיקרה בגדר "בפעל", אם יש אהבה בהכרח יש נאהבים,
משא"כ במציאות הטוב, אינו מוכרח שיהיו מוטבים, מקבלים, - אלא
ממציאות "מיטיב". ומלבד זה בעצם תכונתם ואפים שונים וחלוקים
הם המושגים האלה [צ"צ כג].

"מאן דנטיר ברית אתקרי צדיק"¹⁰ - כשבקשת העמדת
המשפחה היא נאורה ומובנת באלהיותה, ועל כן מקימה בקרבו
צביון של טהרת רעיון ומנוחת לב. וכשתכסיס החיים כולו
נעשה מובן, מיושב ומיושר, על פי הזוהר של ההמתקה של
הנועם האלהי, נעשים המעשים כולם מיושרים בתכלית המוסר
והטהרה [קבצ' ב קעו].

צדיק דנטיר ברית - מי שבא עד למדה העליונה, שהחפץ
האלהי הוא גדול ומכריע בקדושתו גם את הנטיה המינית¹¹,
הכרעה זו באה, לא בדרך עקירת הטבע הרוחני והגופני,
כי אם ברוממותה אל התעודה השכלית, המוארה באורה
האלהית [קובץ א שכט].

שכינה - "ענן השכינה"¹¹ - הוד¹² הכבוד העליון¹³, המעולף
בענני ערפל לרדת ללב בני האדם להחיותם חיי עד¹⁴ [ע"ר א פח].

אָבן די לא בידין¹² - די לא בידין - ◇ אם היה רצון השי"ת¹⁵
לעכב את ישראל עד שישלימו הם בעצמם במעשיהם הטובים
את הכשרם אל הגאולה¹⁶, היתה האבן נקראת **אבן די בידין**,
שבידים שהיו ישראל עושים את תיקוני שלמותם, בזה **ימחו**

10. זוהר ח"א נט., צד., קסב., קצד., רכז., רמז., ח"ב כג.

11. תנחומא במדבר יב.

12. דניאל ב לד 'תְּזַהֵר בְּלִדְךָ עַד דִּי תִתְּנָתְךָ אָבן דִּי לֹא בִידִין וְיִמְחַד לְצִלְמָא וְגו'." ע"ע פנק' ג קנ.

13. **זיו -** בדעת תבונות, עמ' עה (מהד' ר"ח פרידלנדר) כותב הרמח"ל כהקבלה לסדרי הבריאה של הקב"ה ודרכיה בבריאה עצמה: "יש דבר אחד נמצא מתחתברות הנשמה והגוף - הוא זיו הפנים... ואין הזיו הזה נמצא לא לנשמה בפני עצמה, ולא לגוף בפני עצמו, אבל הוא הדבר הנולד מחיבור הנשמה והגוף ביהד". ובדרך מצותיך נא. "זיו הנפש הוא ענין חיוני מתפשט בגוף שהוא מקבל חיות זה וחי ממנו. וכך מהותו ועצמותו המחוייב המציאות, שהוא לבדו הוא, ואין זולתו, והוא חיי החיים, כשימשיך ויאיר ממנו ויגלה הארה בבחי' זיו ענינה הוא המשכת חיים בבחי' א"ס וז"ש הודו על ארץ ושמים כו' ופי' הוד וזיו". וע' בנספחות, מדור מחקרים, אור, זיו, ברק. ואור, זוהר, זיו.

14. ע' בעקדת יצחק, שער ראשון, דף כד: "מבואר מעצמו שהתורה האלהית יש לה שני מיני מציאות. האחד המושכל הרוחני אשר בו כתובה לפניו באש שחורה על גבי אש לבנה, והנה הוא עיקר מציאותה ועצמותה אשר בו ודאי ראשית ומעונה (אצ"ל: ומעולה) במדרגה על כל הנמצאות כמו שאמר ד' קנני ראשית דרכו וכו'. אמנם המציאות השני הוא מציאות מוחש ומורגש מצד מה שהיא כתובה בספר ובדיו. ונתנה לפנינו ללמד אותנו ולהישיר את מעשה ידינו". ובע"א ד ט עו "אע"פ שקיומה של תורה תלמודה והרחבתה הרי הוא דבר התלוי בבחירה, זה מה שנוגע להתענפותם של הפרטים, אבל בעצמות מהות הפנימי הצורתי של התורה... התורה היא טבעית עצמית לישראל". בהתאם לכך נערכו ההגדרות השונות של הערך בשתי מחלקות ראשיות, הראשונה, ערכי "תורה" במובן הלימודי (עד הערך 'תורה - הענינים המעשיים שבתורה', ומסומנת סוף המחלקה ב-00), והשנייה, במובן הערך האלהי הנשמתי הוויתי (עד הערך 'תורה - תורה שבעל פה', ומסומנת סוף המחלקה ב-00). בהתאם לחלוקה זו הוכחנו גם שתי הבחינות של המושגים 'תורה שבכתב' ו'תורה שבעל פה'.

15. אבות ה משנה ה.

16. **אור אלהי, אור אלהים, אור ד', אור עליון -** בין מושגים אלה התקשתי למצוא הבדל, מכל מקום חולקו ההגדרות למחלקות שונות על פי המונחים השונים.

ותארים אלהים, אלהי, המקור האלהי.

[קובץ ה צט].

תורה¹⁶ - בעצמיות מהות הפנימית, הצורתית של התורה¹⁷

- עצמיות טבע נשמתם של ישראל [ע"א ד ט עו].

אור הגלוי - האור הגלוי - האור הנראה של אור־התורה¹⁸

וחכמת ישראל כולה בקדושתה¹⁹ וטהרתה²⁰, בבינתה והכרתה, בכבודה וישרותה, בעושר סעיפיה בעומק הגיונותיה ובאומץ מגמותיה. תלמודה של תורה בכל הרחבתה והסתעפון(יו)תיה, בדעת וכשרון, ברגש חי וקדוש, וברצון אדיר וחסון²¹ לחיות את אותם החיים הטהורים והקדושים אשר האור המלא הזה מתאר אותם לפנינו. (אור־הקודש־החבוי²²) בהיותו מתקרב מאד אל מושגינו, אל צרכינו הזמניים, ואל מאויינו הלאומיים [מא"ה ג (מהדורת תשס"ד) קכג, קכה].

ע"ע אור קודש חבוי.

תורה - מהותה המיוחדת של תורה לעומת הנבואה - השראת השכינה²³ הכוללת, הקבועה, המוחלטת, "ואתה פה עמד עמדי", לעומת הנבואה המכוונת אל עניני הדורות ותמורות מאורעותיהם "לפי צרך השעה, הדור והמעשה"²⁴ [עפ"י ל"י א מז].

טבע - (במובן המדעי הרגיל) - חוקי ברזל, החוקיות העיוורת²⁵ השולטת במציאות (שהקדושה²⁶ לוחמת כנגדה) [עפ"י ב"ר שצז].

טבעיות - היציבות המסודרת של התופעות [ב"א 10].

חילה - הידיעה במה שאין ראוי לצייר²⁷, כמו חלל פנוי במשפט הכרתו מיראת־ד' [ע"ר א רנו].

פרצופים:

זָכָר - היסוד העקרי שבתולדה והמשכת החיים, הסגולה²⁸ המפעלית [עפ"י ע"ר א מ].

פרצופים - עיקר ענינם - החיות האלהית העולמית והאחדות הכוללת [ק"ה רכ].

אור תי־העולמים - אור־עליון²⁹, מקור מקורות, חיי החיים

17. **עצמיות מהות הפנימי הצורתי של התורה** - ע"ע לשב"ו, ס' הדע"ה, ח"ב, דרוש ד, ענף יב, סי' יב.

18. ע' רש"י ד"ה תורת משה חולין קלו.

מונחי קבלה ונסתר

חילוני - נשמה חילונית - זרם ההווה הבא מצד המשך ההווה שאנחנו קוראים טבעי, ההשגה של אוה"ע, הזרם הבא מהאמצעים מהסיבות¹ [נ"א ה 31].
ע' במדור פסוקים ובטווי חז"ל, שכינה, גילוי שכינה.

טבע - החוקיות הכוללת את האדם והעולם. חוקיות החורות את כל סדרי המציאות - האדם, הדורות, ההווה וההסתוריה, שמים וארץ. חוקיות המארגנת את כל הברואים והיצורים לחטיבה אחת [עפ"י ב"ר שצז].

אב - המקים את הבית, המדריך את התולדות, המאיר את ארחות חייהם בהשפעתו הרוחנית [שם קיח].

הא - מורה על המוכן ומוכשר להושטה [עפ"י ר"מ פה].

האדרת שם ד' - גלוי עזי הגבורה האלהית הפועלת את הכל למען הרוממות האצילית, המסוקרת אך לפני כסא כבודו של בורא כל העולמים ברוך הוא. ההופעה העזיזה החודרת מרום הגובה העליון עד שפל המדרגה של אדם על הארץ² [עפ"י ע"א ד ט קד].

האח - קריאת השמחה והחדוה³ [ר"מ קכ].

אהבת צורה העולמים⁴ - זיו השכינה, הכרה שכלית והרגשית, ללכת בדרכי ד' באהבת אמת והכרה עמוקה פנימית⁵ [עפ"י ע"א ג ב נ].

האהבה העליונה - אהבת עולם ואהבה רבה⁶, אשר לישראל את ד' אלהים ואביהם שבשמים⁷ מלך עולמים, הבוחר בעמו ומלמדו ומדריכו [ל"י א (מהדורת בית אל תשס"ב) צג].

אור תי"ה העולמים⁸ - הענין האלהי⁹ [א' סו].
הטוב הכללי, הטוב האלהי השורה בעולמות¹⁰ כולם. נשמת כל, האצילית, בהודוה וקדושתה¹¹ [עפ"י א"ש פרק ב].

אור ד' המהוה הישות - זרוע ד' אשר נגלתה, יסוד ההשתלמות הבילתי פוסקת [עפ"י א"ק ב תקל].

אור ד' וכבודו - אמיתת הרצון הכללי אשר בנשמת¹² היקום כולו [שם ג לט].

אור ד' - המגמה האלהית היותר ברורה ותהומית לאין חקר

[פנק' ג שלא].

נשמת העולמים¹³ [קבצ' ב קנה].

"תשובה קדמה לעולם" - ע' במדור פסוקים ובטווי חז"ל. ושם, קדמה לעולם.

אב - הרועה הנאמן. מדריך, העומד במעלות נפשו הרבה יותר גבוה מהמעלה של הצעירות של הבנים¹⁴, הצריכה לקבל את השפעתו¹⁵ [עפ"י ע"ר ב סה].

אבנט - מכון בתור אמצעי, בין החלק העליון מקום הכחות הנפשיים, לבין החלק התחתון שבגוף, מקום הכחות הגופניים השפלים, שמורה אמנם על היחש החזק שיש לכחות השפלים אל הכחות הנפשיים, עד שהקדושה¹⁶ המעלה את הנטיות הנפשיות, פועלת להגביל יפה את סדרי הפעולות הטבעיות לצד המעלה והקדושה [ע"א ג ב ד].
ע"ע חגורה, יסוד הויתרה.

עבודת ד' וכל מעגל טוב מאהבה - מידיעת הטוב¹⁷ הגנוז בהם [עפ"י ע"ר א רפז].

חסיה - "לחסות תחת כנפיה שכינה"¹⁸ - שע"י הקדושה¹⁹ הנמשכת עליו מקבלת עול-מלכות שמים²⁰ מתחדשת בקרבו רוח חדשה להיות למגן לו מכל המוני הדעות הרעות [ע"א ג ב קנא].

אהבה - שמרי האהבה - ע"ע תאוות.

שלימות האהבה - השמחה הגמורה ואור הנפש, שעמה כל טוב ואושר ובה כלולים נועם החכמה וההשגה ואהבתה [ע"א א ד לן].
◊ האמונה²¹ והאהבה הן עצם החיים בעוה"ז ובעוה"ב²² [א' סט].

באהבה - בדרך חפץ פנימי והכרה עצמית [ל"ה 55].
כח העבודה מאהבה - ◊ אינו בא כי אם לפי מדת הידיעה הבאה בלימוד של קביעות ועשירות רבה במקצעות השונים של תורת המוסר²³ והיראה²⁴, שאי אפשר כלל להמצא מבלעדי לימוד בסדר נכון, למגרס תחילה בבקיות מלמטה למעלה, ואחר כך למסבר בעומק עיון ודעה שלמה [ל"ה 188].
ע"ע עבודה מאהבה, עבודת ד' מאהבה ותלמוד תורה לשמה.

1. מדרש תהלים קיז.

ע' במדור מלאכים ושדים, גבריאל מציל מן הכבשן. ושם, יורקמו שר הברד מצנן את הכבשן להציל לצדיקים.

אתרא דיראה-עילאה³ - השגוב העליון של השלמות האלהית הנוראה, שהוא האידיאל של הברירה, היסוד של ההווה כולה [עפ"י א"ק ב תקלב-ג].

אמר לו הקדוש ברוך הוא (לגבריאל⁴ שבקש להציל את אברהם-אבינו⁵ מכבשן האש) אני יחיד בעולמי והוא יחיד בעולמו, נאה ליחיד להציל את היחיד² - אברהם כדאי הוא בזכותו שיושפע עליו זה השפע של השווית רצונו עם רצוני, שישכיל בכל כוחותיו, ויושפע זה גם על נפשו המרגשת והצומחת, לדעת שאין שום דבר ראוי לרצון כ"א רצונו של הקב"ה, וממילא הכל מתייחדים בהשווי אחת, ואין כאן ניגוד - **נאה ליחיד להציל את היחיד** [עפ"י פנק' ג ריג].

ב

לימוד - חמשת חלקי עסק הלימוד - א. שיטה - שיטה מחשבת, בלא הגבלה, בלא ערך קצוב, הכל לפי גודל הרעיון, לפי אומץ השכל ולפי חריפות הבינה, עם זיכרון כח הדמיון ועומק הרגש. והיא מקפלת בקרבה ענינים לאין חקר, דנה עליהם בסקירה מהירה, לא יאומן כי יסופר, מעלה פנינים מזהירים מקרקעות ימים, מגלה

ב. ריהטא - מין גירסא במרוצה גדולה, ברפרוף על הענינים, כמה שאפשר לקלוט, רק שהרבה ענינים יעברו דרך הפה והמחשבה. ולפעמים מדלגים איזה תיבות וענינים וקולטים אותם דרך המחשבה, מעשרים בזה את הידיעה בעושר כמותי, ומעודדים את חיי הרוח לחפץ של גדלות ורוחב התפשטות.⁷

ג. גירסא - היא כבר מוגבלת, לדעת את הפירוש הפשוט, בלא עיון ובירור, מ"מ הרצאת הענין באה בהגבלה, ובמהירות האפשרית.

ד. לימוד - הולך במתינות ומלבן את הענין בהגבלתו המקומית יפה.

"בבגדו בה" בגין דבגדו בעבודה זרה"⁴ - ההסרה מעבודה-זרה⁵ שבתכונה החפצה בחיי צדק⁶ ויושר⁷, משפט-אמת וטהרת-משפחה. הטוהר המוסרי האידיאלי, שהוא תולדת האורה האלהית⁸ שבנשמה⁹ הבאה לסדר את החיים כולם ע"פ מבט בהיר, בטהרת רגש הכרת-הטובה¹⁰ החברתית המעשית הנובעת ממנו; וברוממות להבת האהבה אל הטוב והיושר בעצמו [עפ"י מ"ר 285].

צדקה תרומם גוי, וחסד לאמים חטאת⁵ - בישראל עיקר הצדקה תכליתה רק לרומם את הגוי, לרומם את הנותנים ולזכותם בעשיית הטוב והחסד, א"כ הוא מצד המעלה ולא מצד החסרון. ובאוה"ע אין כונתם כ"א מצד המצוקה הטבעית המורגשת במה שרואה צערו של המצטער, א"כ הוא רק מצד החסרון. **חטאת** - לשון חסרון, כמו "ולא יחטיא" <[פנק' ג רסא-רסב].

2. פסחים קיח:

3. **אתרא דיראה עילאה, השלמות האלהית הנוראה** - ע' זוהר ח"ב עט.

4. ת"ז קמו: (קסת. במהדורה עם ביאור הגר"א) "ישראל וכו', אף על גב דהו מחוייבין בכמה חובין, כמה דאמרין "אין בן דוד בא עד שיהיה דור שכולו זכאי או כולו חייב", אתמר בהון "אם רעה בעיני אדוניה אשר לא יעדה", עם כל דא "והפדה" מגלותא, ו"לא ימשול למוכרה" בגלותא, "בבגדו בה", בגין דבגדו בעבודה זרה".

5. משלי יד לד.

6. ע"ע ש"ק, קובץ א קנא.

7. ע"ע ש"ק, קובץ א תשכו.

מדרגות והערכות אישיותיות

הגדרות מבוא:

"חכמה" שבכתבי הקודש.

אישיות - ניכרת מעלתה, גדולתה ורוממות ערכה - באחדות הכוחות אשר בקרבה, במיעוט הסתירה והניגוד שביניהם, בהתאם קישורם, איחודם וכיוונם, במערכת רוחנית ומעשית אחת, של מהות חיונית אחת [ל"י ב ז].
במחשבה^ו, ברצון טוב^ז ובדעה^ח ברורה [קובץ א רנא].

גודל הנפש - הקדושה^ו והטהרה^ז הפנימית^ח, אומץ הרצון^ט ועוז^י המחשבה^כ [א"ק ג כג].

חכם - ה"חכם" התנכ"י - >הוא אינו במובן פרטי של איזו חכמה או איזו ידיעה, או סכום חכמות רבות או ידיעות רבות, אלא במובן כללי מצד כלליות גדולת^ו האישיות^ז. אדם-גדול^ח, בעל רוח^ט גדול, בעל נשמה^י גדולה, בעל קדושה^כ, בעל כלליות, בעל נצחיות, המתרומם ומתעלה מעל חיי יום-יום והגבלות החמר^ל אל גדולת הרוח וכלליות החיים, מחיישה^מ לחייה-עולם^נ, בעל גדלות של הכרה והרצון כאחד, של המדע והמוסר^ס כאחד ביחוד [צ"צ א כ].
ר' במדור זה, תלמידי חכמים. ר' במדור הכרה והשכלה והפכן,

3.0.1. מחקרים, באורים

3.0.2. והשוואות להגדרות ולמושגים

ודאות באמיתותה של התורה - גישות שונות מצוינות בכתבי הרב למקור ודאותנו באמיתותה של התורה ולתוקף חיובה עלינו:
ו. הדיוק בצפיית העתיד של התורה. בע"ה קנא: "אמנם איזה אומה תוכל לשאת עליה ברמה את הדגל של עבודת האלהים האידאית? וכו'. רק אומה כזאת, שיש לה תורה שקפלה את מהלכה עליפי התגלות דעת אלהים כזאת, של אספקלריא המאירה, של "פה אל פה אדבר בו", שהציבה את העתיד שלה בכל בהירותו, בכל דיוקיו היותר פרטיים, מראשית היותה עד כל נפילותיה ושיבתה לתחיה באחרית הימים, ברום מעלה ואורה נפלאה". אמנם יתכן שענין סעיף זה הוא אחד עם סעיף א כאן.

ז. המחויבות שלנו לתורה נובעת מנאמנותנו למסורת דורות האומה (ע' במדור תורה, תורה שבעל פה ובהערה שם לד"ה יסודה של תורה שבע"פ). יתכן אמנם שענין סעיף זה הוא אחד עם סעיפים א ב כאן, אך מ"מ נ"ל דיש לחלק עפ"י בירורו של מו"ר הרב יצחק שילת (בס' בין הכוזרי והרמב"ם, פרק סגולת ישראל) את החילוק בין הסברת הרמב"ם להסברת ריה"ל במושג 'סגולת ישראל'. שלשיטתו של

שלמותם של תלמידי חכמים בישראל - (נערכת) - >לא רק במידת חכמות של ידיעותיהם ושל התועלת הרוחנית שהם מביאים בלמוד ובמעשה; אלא בעיקר< בערך האיכות של סגולת^ו אישיותם העצמית, הנקבעת ע"י מעלת התורה [ל"י ב (מהדורת בית אל תשס"ג) עא].

בן תורה - מוגדר - >לא לפי מדת הידיעות של התורה אלא לפי הערך של הקשור הנפשי אל התורה [עפ"י ל"י ב (מהדורת בית אל תשס"ז) קכד].

תלמיד חכם - (מתבחן) - באופי הנפשי, בקישור לתורה, בשאיפת החיים בתכונת בינת הלב וכשרון הדעת [עפ"י ל"י ב (מהדורת בית אל תשס"ז) קכב].

תורה - (לימודיה וידיעותיה, מדד איכותם) - עומק ההבנה וחרירות השימוש בהם לכל חפץ. גודל הרושם שפועלים על הלומד, לענין התכונה של המוסר^ו המעשים הטובים ויראת-ד' הטהורה^ז [עפ"י ע"א ב ט שמד].
ע' במדור תורה, "חמאה של תורה".

הרמב"ם 'סגולת ישראל' היא הפלא האלהי היוצר סבירות סטטיסטית גבוהה יותר להופעת מידות נעלות ודעות אמיתיות בישראל מאשר באומות העולם; ולריה"ל בכוזרי, 'סגולת ישראל' באה לידי ביטוי במציאות שפע העניין האלהי המתגבש לכלל הראויות לשמיעת הדיבור האלהי שהיא עניין אחד עם מגמת ההווה הכללית המתרכזת ומתגלה בהסתוריה הישראלית. קווי ההסברה השונים האלה הם הקווים השונים גם בין שני ההסברים בסוגיין, בין העולה מסעיף ב המתאים לקו ההסברתי של ריה"ל, לבין סעיף ז שיכול להתאים לאופי הסברת הרמב"ם. נופך מיוחד מעניק לאוריינטציה זו פרופ' ברוך קורצוויל בספרו במאבק על ערכי היהדות, בפרק: פלוראליזם האנורמליות כיסוד הקיום היהודי, ע"ש עמ' 206-213.

השערה - מקור ביטוי זה בכתבי הרב בוזרה וירא קג. (וע' כתם פז לר"ש לביא, ח"א רמ: "שערים מענין השערה ואומד") בא"ק ג עב: "וההשערה העליונה בגיאות ד', בסוד נודע בשערים בעלה". ובא' צב "מסתגלת היא להקשבה עדינה, לצלילים עליונים, באים וטסים

מעולמים גבוהים ונאצלים, אשר כל חד וחד מקבל מהם כפום שיעורא דיליה "נודע בשערים בעלה", ומכל השיעורים יחד יגלה הוד השלום וזיו האמת, יסוד העונג ומילוי החיים, המלאים עבודה וחפץ אידיאלי טהור". ההשערה או האומדנה, בא"ק ג קיט "עסוקים אנו בהשערות ובאומדנות", היא "דרך האומד של המחשבה הרמה", כלשונו בע"ה קל, זוהי השערת־הלב־האמונית, של המחשבה־היסודית. וע' במדור הכרה והשכלה והפכן, "אובנתא דליבא". בא' קכד "עיקר האמונה היא בגדולת שלמות אין סוף. שכל מה שנכנס בתוך הלב הרי זה ניצוץ בטל לגמרי לגבי מה שראוי להיות משוער, ומה שראוי להיות משוער אינו עולה כלל בסוג של ביטול לגבי מה שהוא באמת". ובא"ק ב תכח מוסבר שההשערות הנשגבות יוצאות ממקור אורו של הרצון, שהוא הופעת הרצון בתכנית האמונה, הבאה מתוך הכרה פנימית נשגבה מאד, ושעל ידן (של ההשערות, בגודל עז רעננותן, במעמקי הנשמה היחידית, השואבת את לשד חייה על ידי צירוף הקיבוציות הכללית, שהיא מקבלת את שפעה מיסוד ההויה כולה, שחכמת אלהים שופכת עליה תמיד את רוחה, בחזון ובפועל) מתישב העולם הרוחני כולו, עם כל ודאותיו הנפלאות, העומדות ממעל לכל הודאיות שבעולם. וכנ"ל בערך אוֹבִיקְטִיבִי סוֹבִיקְטִיבִי אין לערב בין מושג קודש זה ובין הספקולטיביות במדע החול, לכ"ש שאין לבלבל כאן עם טומאות הספקנות. עוד העיר חיים וידל, להסכמות הראיה סי' ס, שהביא שם את דברי המורה נבוכים, ח"ב פל"ב, (ושם שם פל"ח) שכח המשער הוא המכשיר את הנביאים לקבלת הנבואה ומדויק הוא באומד שלו אף כאשר פונה הוא למושגים קונקרטיים ומוחשיים, הרבה יותר מהמדידה של המבט החיצוני. ועל פי זה אפשר להסביר שההשערה היא האינטואיציה הנשמית. (ע"ע בענין כח המשער בס' הברית, ח"א מאמר יז, פרק יב). אמנם בא"א 98 משתמש הרב במובן החיצוני של המושג "זהו התפקיד של ההשכלה העולמית לכל צדדיה במחקרה ובהשערותיה הפילוסופיות". ע' במדור מונחי קבלה ונסתר, שער, "שערי אורה". ובס' הוד הקרח הנורא עמ' מה־מו הרחבתי בהסברת הענין.